

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБСЛУГОВУВАННЯ ТЮТЮНОВИМИ ВИРОБАМИ В ЗАКЛАДАХ РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА

Ключові терміни: сигара, хьюмідор, гільйотина, різак, запальничка, попільничка, сигарна церемонія, фумельє, сигарна карта, кальян, кальянный майстер, кальянна церемонія, кальянна кімната, кальянна карта, кальянный кейтеринг, кальянный тютюн (томбак, массіль, журак), кальянный коктейль, частини кальяну: колба, чашка, шахта, блюдце, шланг, мундштук; східний інтер'єр, низькі меблі: дивани, столики, пуфики.

Обслуговування гостей сигарами

Паління сигар, як і інші способи паління тютюну, негативно впливає на здоров'я як того, хто палить, так і оточуючих. Проте є категорія людей, які вважають, що основна мета паління сигар — це отримання задоволення від тютюнового аромату. Крім того, це ознака високого соціального статусу особи, яка надає перевагу сигарокурінню. Тому, враховуючи цю потребу частини споживачів, в закладах ресторанного господарства створюють відповідні умови для обслуговування сигарами.

Кращим місцем для споживання сигар є сигарний клуб або ресторан. Правила сигарного клубу консервативні і відповідають старим англійським традиціям. Членом його може стати особа, яка має добру репутацію, представник поважної організації, який досягнув певних успіхів в будь-якій професійній сфері. Всі члени сигарного клубу поділяються на категорії: дійсний член клубу, старший член клубу (ініціатори) і почесний член клубу. Орган управління — рада клубу, яка складається із семи осіб — президента, виконавчого секретаря та п'яти дійсних членів, регулює діяльність організації між загальними зборами.

Згідно з маркетинговими дослідженнями сигари палить близько одного процента дорослого населення країни, в основному чоловіки від 25 до 45 років, з доходом від 15 до 20 тис. гривень на місяць. Багатьом людям аромат сигар не подобається, тому їх можна включати в меню ресторану, який має для цього окреме приміщення і ефективну витяжку.

В залі встановлюють сигарний столик з хьюмідором і сигарними аксесуарами (сірниками, запальничками, пробойниками, гільйотинами тощо). Обслуговування гостей під час сигарної церемонії здійснює фумільє (сигарний сомельє), який уміє професійно підібрати сигари до вина, допомагає гостям правильно вибрати, обрізати і розкурити сигару.

Сигарна церемонія може проходити по-різному, в залежності від особливостей заходу, і завжди погоджується з організатором. Найбільш простим варіантом є сигарна дегустація, яка зазвичай супроводжує фуршету і презентації. За сигарним столиком працюють один-два фумільє, які консультують гостей при виборі сигари, допомагають розкурити її і готові розповісти про сигари та сигарні аксесуари.

За іншим сценарієм здійснюється церемонія сигарної вечері в ресторані або клубі. На столи кладуть сигарні карти, що дає можливість гостям ознайомитися з їх асортиментом. Фумільє пропонує гостям сигари, допомагає у їх виборі і розкурюванні, погоджує меню страв і напоїв, які краще поєднуються з вибраними сигарами.

В клубах часто проводять сигарну церемонію — сигарний вечір, присвячений сигарам та її любителям. Гостям розповідають про сигари, правила їх використан-

ня, особливості різних сортів, цікаві факти і смішні історії, пов'язані з сигарами та сигарними звичаями. Розповідь про сигари (5—10 хв.) змінюється шоу-програмою (5—10 хв.), потім спілкуванням гостей (10—20 хв.), під час якого офіціанти подають нові страви, а фумільє спілкуються з гостями та пропонують їм сигари.

Сигара може бути запропонована і під час обіду, причому закурювати слід після першої, другої гарячої страви і/або десерту. Професіонали стверджують, що смак, який залишився в роті від тієї чи іншої страви, допомагає аромату сигари проявитися повною мірою. Це пояснюється тим, що більшість ароматичних речовин, які містяться в сигарі, не розчиняються в слині. Для цього потрібен алкоголь або жир, які дозволяють досягти бажаного балансу між смаком і ароматом.

Сигара є класичним дигестивом. Тут вона починає відігравати першу роль, а алкоголь допоміжну, причому можна підбирати як напій до певної сигари, так і сигару до того чи іншого напою.

Викурити більше трьох-чотирьох сигар під час обіду або вечері важко. Перша сигара, на аперитив, має бути м'якою, не агресивною, невеликого розміру (Perla, Panatela). Гаряча страва супроводжується більшою сигарою (Corona, Robusto), для десерту рекомендується сигара крупного калібру (Double corona, Pyramid). До простої страви (наприклад, шашлику) можна запропонувати просту, навіть грубувату сигару (Montecristo). Витончені страви (наприклад, страва з дичини, соусами і шампанським) потребують більш вишуканих сигар (наприклад, Cohiba).

З сигарою добре поєднуються риба та морепродукти — креветки, лангусти, мідії, ікра тощо (сирі, відварені або злегка просмажені). Урівноваження з сигарою можна досягти, додаючи до смаженого білого м'яса та свинини яблучний, грибний або томатний соус. Сприяють контакту з сигарою і спеції (за винятком гострих страв мексиканської, тайландської, індійської кухні). Найкраще сигари поєднуються з червоним м'ясом, особливо з винним або коньячним соусом, добре також гриби в соусі (трюфелі, білі, підосиновики, підберезовики). До сигари, як правило, підходять всі десерти, крім десертів на основі червоних фруктів і ягід та морозива. Під час трапези на першому місці має бути гармонійне поєднання напою зі стравами, тому сигару, яку викурюють після вживання страви, підбирають з урахуванням характеристик їжі та напою.

Якщо сигару поєднують тільки з напоями, то використовують як міцні алкогольні (ром, коньяк або віски), так і слабкіші напої, такі як портвейн, херес, або неалкогольні, наприклад каву.

Характеристика сигар та аксесуарів до них

Сигара (ісп. *cigaro*) — це скрутка із листя тютюну циліндричної або близької до неї форми, яку можна палити в такому вигляді, як вона є. Сигара має три складові: наповнювач (*tripa*), зв'язуючий лист тютюну, (*carote*) і покривний лист (*sara*) (рис. 2.35). Готова сигара складається з трьох частин: головки, корпусу і ніжки. Головка — це запечатаний кінчик сигари, який перед палінням обрізають. Ніжка розміщена на протилежному відкритому кінці сигари, до неї підносять джерело вогню. Між двома її кінцями розміщений корпус.

Залежно від довжини, ваги та діаметра сигари поділяються на великі, середні та малі формати. Великі сигари мають сильніший смак, горять повільніше й рідше. Крім того, сигари мають різну форму (рис. 2.36).

Рис. 2.35. Будова сигари

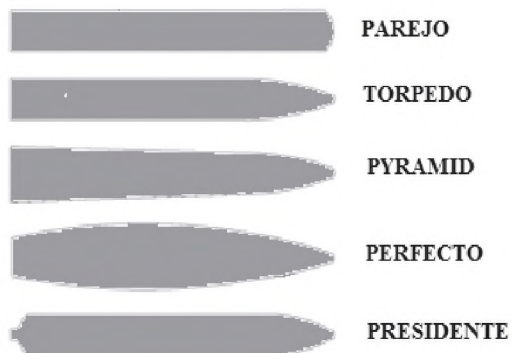

Рис. 2.36. Форми сигари

Виділяють шість основних кольорів сигар: майже чорний (Oskuro), темний (Maduro), темно-коричневий (Colorado Maduro), коричневий (Colorado), світло-коричневий іноді із зеленуватим відливом (Colorado Claro), світло-коричневий з жовтизною (Claro).

Сигари зберігають у спеціально обладнаних ящиках — хьюмідорах, в яких підтримуються відповідні умови: відносна вологість 70 %, температура — близько +18°C (рис. 2.37). Хьюмідор, в якому зберігають декілька сортів сигар, ділиться на секції.

Рис. 2.37. Хьюмідори:

a) вертикальний; *б)* горизонтальний; *в)* дорожній у шкірі

Для обрізання сигар використовують сигарні ножиці, гільйотини (рис. 2.38) або різак (рис. 2.39).

Для перенесення сигар протягом дня використовують чохла або туби.

Для розкурювання сигар використовують спеціальні запальнички, заправлені газом (рис. 2.40), дерев'яні лучини або кедрові сірники (їх головки не містять сірки).

Рис. 2.38. Туба, сигара та гільйотина

Рис. 2.39. Різак для сигар

Запальнички для сигар виготовляють також разом з гільйотинами, що створює певні зручності при їх використанні. При палінні використовують такі попільнички, в яких зручно розміщувати сигари (рис. 2.41). Вони можуть бути розраховані як на одну, так і дві та більше сигар.

Рис. 2.40. Запальнички різної форми

Рис. 2.41. Попільничка

Фумільє повинен вміло використовувати описані вище аксесуари при обслуговуванні гостей. Одним із відповідальних моментів в його роботі є зрізання і розкурювання сигар. Зрізають запечатаний кінець на повну його ширину, але при цьому залишають частку голови, щоб покривний лист сигари не розкрився. Якщо отвір маленький, то палити буде неможливо, якщо дуже великий — дим буде дуже гарячим, а кусочки тютюну потраплять до рота. Перед тим як запалювати сигару роблять кілька пробних затяжок, щоб оцінити смак тютюну, а також упевнитися в нормальній тязі. Вогонь для запалювання сигари має бути без стороннього запаху, тому рекомендується використовувати лучини, сигарні сірники та газові запальнички.

Характеристика кальянів

Послуги кальянопаління можуть надавати такі заклади ресторанного господарства: ресторани, бари, кафе, клуби. Це одна із екзотичних послуг, яка дозволяє розслабитися, насолоджуючись вдиханням солодкої пари, створити більш дружню атмосферу для бесіди і спілкування. Право надання такої послуги має бути оформлено документально: ліцензія на роздрібний продаж виробів із тютюну та гігієнічний висновок на право використання кальяну.

Кальянопаління вважається найменш шкідливим, тому що при цьому відбувається не горіння, а усихання. Окрім того, в кальяні використовується спеціальний тютюн, до того ж відбувається фільтрація і зволоження диму. Це досягається завдяки тому, що частина шкідливих домішок розчиняється у воді, частина концентрується на внутрішніх поверхнях верхньої частини кальяну (шахта) і в шланзі. Дим, проходячи крізь воду, також очищується, охолоджується і зволожується.

Кальян складається з колби, шахти, шлангу, чашки з блюдцем (рис. 2.42). Колба (нижня частина кальяну) — це резервуар для рідини, яка є фільтром для очищення диму від смол і його охолодження. Колби бувають скляні з нанесеним розписом найчастіше зеленого або синього кольорів, із богемського скла, кришталеві, акрилові (пластикові) і металеві. Через прозоре скло добре видно не лише рівень рідини, а й гру бульбашок у ній. Шахта (середня частина кальяну) являє собою полу трубку довжиною від 0,2 до 1 м, яка призначена для охолодження диму і очищення його від смол. Шахти бувають складувальні та на різьбі. В першому випадку для з'єднання шахти з колбою використовують ущільнювач для забезпечення герметизації з'єднання. Недоліком такої конструкції є те, що при пересуванні кальяну колба може відокремитися і розбитися, перевагою — простота її заміни. Шахта на різьбі з'єднується з колбою надійніше. Основний недолік — не для всіх шахт на різьбі можна знайти відповідну колбу. Кращі металеві шахти виробляють з латуні та нержавіючої сталі. Шахти можуть складатися з декількох частин (розбірні), що зручніше при догляді та перенесенні кальяну.

Шланг виготовляють з прорезиненої тканини, шкіри, шкірозамінника. Для його оформлення може бути використаний бархат або шовк. Основна вимога до шлангу — його герметичність. Довжина коливається від 0,4 до 1,5 м (інколи до 2 м) і залежить від розміру кальяна. Він з'єднується з шахтою отвором у верхній колби. Шланг складається з трьох частин: патрубков, за допомогою якого відбувається з'єднання з шахтою або колбою, власне шлангу і мундштука. Патрубки виготовляють з твердих порід дерева (дуб, береза) або металу завдяки чому вони краще притираються до металевих частин кальяну і довговічніші. Мундштук виготовляють із дерева, металу, бурштину, скла, органічного скла. У закладах ресторанного господарства використовують одноразові мундштуки з пластмаси, що є більш гігієнічним.

Чашка і блюдце — верхня частина кальяну. В чашку поміщують тютюн, вона може бути глиняною або керамічною. Глиняна — простіша, але більше підходить для паління; керамічна — гірше утримує тепло, але міцніша і красивіша. Заправлену тютюном чашу запаковують фольгою. Замінити її можна тонкою

металевою сіткою, яка виконуватиме ту ж саму функцію. На фольгу викладають деревне вугілля і накривають ковпачком, який захищає тліюче вугілля від вітру, розбризкування таблетованого вугілля при його розпалюванні (рис. 2.43).

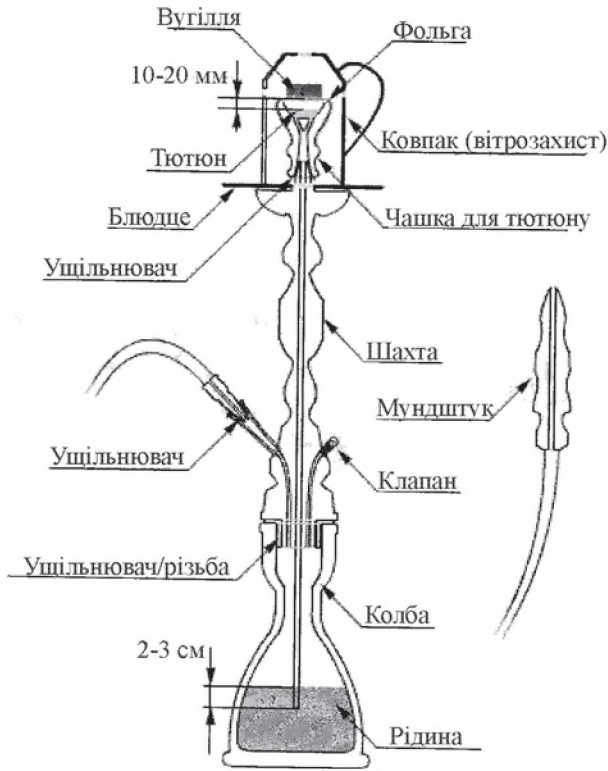

Рис. 2.42. Будова кальяну

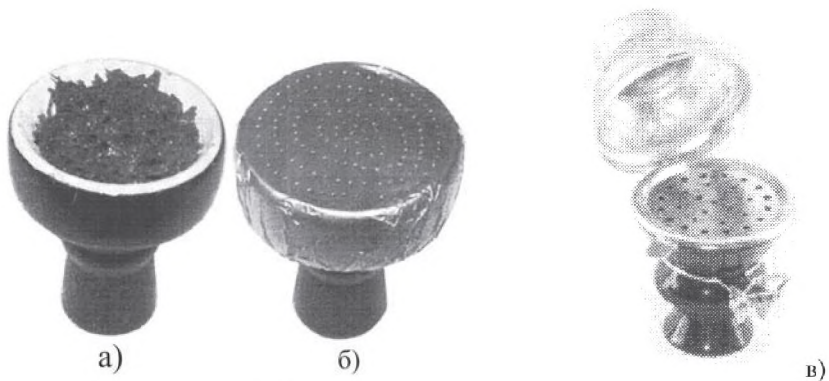

Рис. 2.43. Заправлення чашки тютюном:
а) чашка з тютюном; б) накриття чашки фольгою; в) чашка з ковпачком

Блюдце не дає вугільному попелу сипатися на підлогу (стіл). На нього можна покласти тютюн або мундштук, щипці для вугілля.

Кальян може мати спеціальний клапан для випускання зайвого диму із колби. При цьому він не повинен пропускати повітря із зовнішнього середовища. Дим має легко виходити через отвір у клапані.

Для розпалювання вугілля використовують спеціальну горілку, яка заправляється, як запальничка (рис. 2.44, б), корзину для перенесення і розпалювання вугілля (рис. 2.44, а), щипці для вугілля (рис. 2.44, в).

Кальян встановлюють на плетену підставку, щоб запобігти подряпинам на столі чи підлозі (рис. 2.45, а). Транспортується він у спеціальних кейсах або рюкзаках (рис. 2.45, б), для очищення шахти використовуються спеціальні шомполи (рис. 2.45, в).

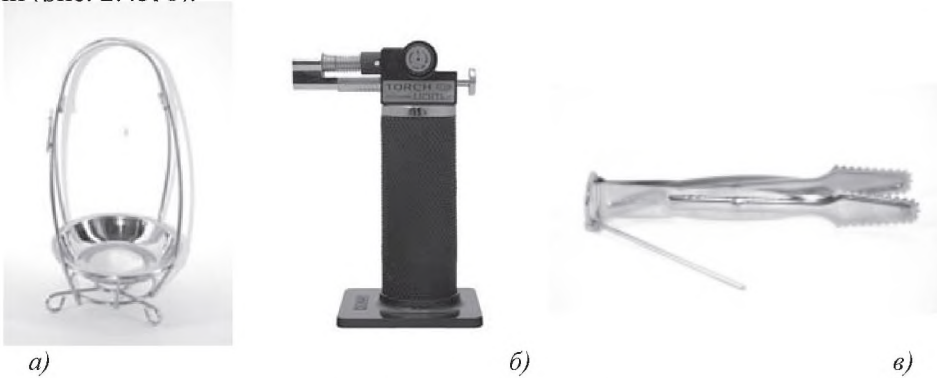

Рис. 2.44. Аксесуари для вугілля:
а) корзина для розпалювання і перенесення вугілля;
б) горілка для розпалювання вугілля; в) щипці для вугілля

Рис. 2.45. Аксесуари для догляду за кальяном:
а) підставка; б) рюкзак; в) щітки для очищення колби і шомпол для очищення шахти

Для кальянопаління використовують кальяни, які класифікують за такими ознаками: функціональністю, висотою, якістю. За першою ознакою кальяни поділяють на функціональні та сувенірні. До сувенірних відносять мініатюрний і

міні-кальяни, перший висотою 10—15 см, другий —15—30 см, а також кальян-велетень — вище 2 м. Слід при цьому зазначити, що практично всі кальяни можуть бути сувенірними, якщо вони є витворами мистецтва.

До функціональних кальянів відносять: малий, середній, високий, кальян-велетень, кальян на шарі, кальян-трансформер, кальян коктейльний і кальян багатотрубчастий. Їхні відмінні особливості описані в табл. 2.9.

Малі кальяни рідко бувають розбірними, тому їх важко чистити; носики і випускний клапан у них паяні і легко ламаються. Для їх виготовлення використовують легкі метали, які можуть інтенсивніше адсорбувати шкідливі речовини та яди. Слід обережно очищувати випускний клапан (зазвичай він може іржавіти). Для виготовлення шлангів використовують не дуже якісні матеріали, і тому вони менш еластичні.

Таблиця 2.9

ХАРАКТЕРИСТИКА ФУНКЦІОНАЛЬНИХ КАЛЬЯНІВ

Кальян	Висота, см	Характеристика			
		шланг	колба	шахта	інше
Малий	30—55	Прогумована тканина	Скляні малі колби, фільтрація і охолодження недостатні, синього або зеленого кольору, іноді з орнаментом	Легкі матеріали, рідко бувають розбірними, носики і випускний клапан паяні	Недорогі, важко чистити
Середній	55—70	Прогумована тканина, пікр-замінник	Скляні, прикрашені орнаментом	З м'яких або більш твердих металів, прикрашені візерунками і декоративними вставками, в основному розбірні	Помірна ціна
Високий ²²	70—100	Шкірозамінник, шкіра, для оформлення може використовуватися шовк, бархат, хутро	З богемського скла або кришталю, з орнаментом, декоровані золотом або сріблом, мають оригінальну форму	З нержавіючих твердих металів; інкрустовані золотом, сріблом, дорого цінними каменями; мають різьбу, завжди розбірні	Дорогі, зберігаються в кейсах, легко чистити
Велетень ²²	до 150	-->--	-->--	-->--	Дуже дорогі, важкі, громіздкі, важко заправляти і чистити

Кальяни середні є основою кальянопаління, і в більшості закладів ресторанного господарства використовують саме такі. Їх висота дозволяє добре охолоджуватися диму, а випускний клапан — оновлювати його. Форми колб в основному не відрізняються від колб малих кальянів, а шланги в них більш різноманітні.

²² Елітні кальяни

Кальян високий і кальян-велетен належать до елітних. Характерною особливістю їх є не тільки висота, але й якість (за останньою ознакою деякі малі і середні кальяни також можуть бути елітними). Для їх виготовлення використовують дорогі матеріали — кришталь, срібло, золото, латунь, дорогоцінні камені, шовк. Шахта і колба мають різьбу, що забезпечує їх герметичність. Вони завжди розбірні, що сприяє їх якісному очищенню. З якісних матеріалів виконують і всі інші аксесуари: блюдця, ковпаки, щипці тощо. Елітні кальяни зберігаються в кальянних кейсах, в яких їх зручно переносити і зберігати.

Кальяни-велетні використовуються в закладах ресторанного господарства рідко через їх непрактичність (важко чистити і заправляти, більш дорого).

Кальян на шарі зручно використовувати, коли однотрубний кальян курять більше двох. Осільки шланг при передаванні закручується навколо шахти, це створює певні незручності. Функція шара якраз полягає в тому, щоб забезпечувати при передаванні шлангу його вільне обертання. Найбільш зручні і функціональні високі кальяни на шарі, в інших шар фактично виконує декоративну роль.

Кальян-трансформер має висоту 100—120 см. Його виготовляють із якісних матеріалів і оснащують еластичними шлангами. Поява таких кальянів обумовлена тим, що високі кальяни нестійкі, тому є можливість трансформувати їх у нижчі. При цьому середню частину шахти можна вийняти, і кальян стає нижчим як мінімум на 20 см, а значить і більш стійким. Трансформери виготовляють з високоякісних матеріалів.

Кальян коктейльний належить до малих кальянів, його висота складає не більше 50 см і його, як правило, виготовляють з якісних матеріалів. Назва цього кальяну походить від колби — вузької, як шейкер. В таку колбу можна додавати менше рідини, ніж у звичайну (в цьому перевага), але через меншу площу її дна кальян нестійкий. Незважаючи на це, він дуже популярний в закладах ресторанного господарства.

Кальян багатотрубчатий призначається для великих компаній. Він має від двох до шести трубок, висота його коливається від 45 до 145 см, а іноді й більше. Як правило, це кальяни з металу середньої твердості, носики для шлангів паяні, колби зі скла, шланги обшиті тканиною яскравого кольору. Функціональна особливість цього кальяну полягає в тому, що в носиках для шлангів є шарики, які не дозволяють дмухати всередину кальяну, недовіком — відсутність окремого випускного клапана і ламкість паяних носиків.

2.6.4. Матеріали для кальянопаління та заправка і подавання кальяну

Матеріали для кальянопаління поділяються на чотири групи: тютюн, кальян, кальянне вугілля, вміст колби (коктейль), фольга. Для кальянопаління використовують декілька видів тютюну: чистий тютюн — томбак, медова суміш — масіль і проміжна суміш між першими двома — журак.

Масіль є найбільш вживаним кальянним тютюном, в який добавляють різні ароматизатори — яблуко, диню, розу, суницю, м'яту тощо. Тютюну в ньому 30 %, патоки — 50 %, фруктів та спецій — 20 %.

Томбак — чистий чорний, крупно нарізаний кальянний тютюн, можливі добавки фруктів. Він алкалоїдний вид тютюну, тому перед вживанням його очищують. Для цього його змочують, віджимають, а потім заправляють ним кальян.

Журак — суміш неароматизованого чорного тютюну з фруктовую або тростинною патокою.

При приготуванні кальянів в колбу можна добавляти ягоди (вишня, виноград тощо), що дозволяє милуватися їх рухом у воді. Для підсилення ароматичних властивостей крім води можна добавляти соки, трояндове масло, молоко, алкогольні напої, фрукти. Таким чином готують кальяний коктейль, який заливають у колбу.

Однією із основних характеристик кальянного тютюну є його вологість. Через використання патоки він ще й липкий. Від вологості залежить, як він куритиметься і якої консистенції буде дим. Важливе значення має якість патоки і сиропу, в якому вимочується тютюн. При виборі кальянного тютюну обов'язково уточнюють дату його виготовлення. Якщо є можливість, слід перевірити також консистенцію. Тютюн масиль має бути вологим і в'язким, як варення. Вміст нікотину в різних сортах тютюну коливається від 0,05 до 4 %: Ultra — 0,05 %; Light — 0,1 %; Medium — 1,2—2 %; Strong — більше 2,5 %. Характеристика найбільш популярного кальянного тютюну наведена у додатку 21.

Вугілля для кальяну необхідне для того, щоб створити жар, завдяки якому тютюн усихає. Воно поділяється на дві групи: таблетоване і натуральне з деревини. *Таблетоване вугілля* рихле і швидко загорається, його обов'язково слід накривати ковпаком, тому що воно розбризкується, має різкий запах і сильно димить. Необхідно, щоб воно згоріло повністю. Тліє 15—25 хвилин. Перевага цього вугілля — швидка підготовка кальяну.

Натуральне вугілля з деревини вважається кращим для куріння, тому що не має хімічних домішок, не погіршує аромат тютюну, довго підтримує жар (40—50 хв.) та майже не дає диму. Його використання зручне й екологічно чисте, тому його в основному використовують в елітних закладах ресторанного господарства.

Фольга в кальяні використовується для того, щоб накривати тютюн — зробити на чашку «шапку», на яку викладається вугілля. Для «шапки» використовують харчову фольгу (складають у чотири шари) або спеціальну кальянну сіточку.

Кальянна церемонія включає не лише сам процес кальянопаління, а й підготовку до нього. Якщо кальян новий і ще не розкурювався, його необхідно промити без миючих засобів. Шахту бажано ще й прочистити шомполом.

Підготовка кальяну здійснюється в такій послідовності. В колбу наливають воду в такій кількості, щоб трубка, яка виступає з шахти після з'єднання її з колбою, була занурена у воду на 2—5 см.

Якщо кальян складний, то між колбою і шахтою вставляють резинову герметизуючу прокладку; якщо з різьбовим з'єднанням, то шахта вкручується в колбу, при цьому необхідно притримувати металеве кільце на ній.

Потім в шахту (або колбу) вставляється патрубок шлангу, а за необхідності ще й герметизуюче резинове кільце або смужки паперу, яким обертають штуцер патрубка в місці з'єднання з шахтою.

На розширену верхню частину шахти кладуть металеве блюдце, далі насаджують чашку для тютюну (теж з герметизуючим кільцем), в чашку щипцями кладуть певну кількість дещо розрихленого тютюну (приблизно одну чайну ложку), рівень якого не повинен бути вище краю чашки (рис. 2.43, а). Зверху чашку накривають фольгою, в якій по всій поверхні є маленькі отвори для надходження гарячого повітря (рис. 2.43, б).

На фольгу щипцями кладуть натуральне розпечене вугілля або таблетоване пресоване. Тривалість розігріву натурального вугілля від 1 до 3 хв., розігрівають його над вогнем до почервоніння, потім кладуть на фольгу, яка закриває чашку кальяну. При використанні таблетованого пресованого вугілля його підпалюють спеціальною горілкою, при обпалюванні виділяється їдкий дим, летять іскри, тому чашку накривають спеціальним ковпаком (рис. 2.43, в). Після обпалювання таблетка дуже гаряча, хоча при цьому має чорний колір. При використанні цього вугілля першу затяжку можна зробити через 10—15 сек після завершення виділення їдкого диму.

Кальян готовий до споживання після 5—10 інтенсивних затяжок, ознакою готовності є поява м'якого смаку тютюну.

Підготовку і розкурювання кальяну здійснює професійний кальяник (кальяний майстер). Від його професіоналізму залежить естетичне та органолептичне задоволення учасників кальянопаління.

Є декілька способів заправки кальяну: перед клієнтом, за барною стійкою, заправка на кухні, заправка та розкурювання заздалегідь.

Перший спосіб є найбільш ефектним і професійним. Кальяник на спеціальному столі розміщує все необхідне: розібраний кальян, тютюн, вугілля, спиртовку або горілку для розпалювання вугілля, заздалегідь замовлені і приготовлені компоненти, які наливають в колбу в присутності гостя, мундштуки, фольгу, голку для проколювання отворів у фользі, серветки тощо. Рівномірними граціозними рухами в присутності клієнта він збирає кальян (крім чаші з тютюном), кладе на спиртовку вугілля. Поки розгорається вугілля заправляє чашу тютюном і робить «шапку», після цього одягає чашу на шахту; перевіряє кальян на герметичність всіх з'єднань, кладе на чашу з «шапкою» розігріте вугілля і одягає ковпак. Нарешті кальяник розкурює кальян і подає його клієнту, вручаючи кожному персональний мундштук.

Заправка кальяну за барною стійкою здійснюється так само, як описано вище. Підготовлений кальян підносять і подають таким чином: красиво обмотують курильний шланг навколо шахти, кальян беруть за шийку колби правою рукою, лівою підтримують за дно колби і ставлять на кальяний столик або підлогу перед гостем.

Заправка кальяну на кухні не дає можливості гостю спостерігати за підготовкою кальяну і таким чином збіднює кальяний церемоніал.

В елітних закладах ресторанного господарства *кальян готують заздалегідь*, тобто з початку робочого дня кальяник заправляє і розкурює певну кількість кальянів і ставить їх в спеціально підготовлених місцях. Незалежно від того, є гості чи немає, протягом всього дня він час від часу заправляє кальян. Гості, якщо бажають, сідають і починають курити.

Щоб продовжити термін служби кальяну, за ним треба певним чином доглядати. По-перше, після паління, його треба помити і почистити в той же день. При цьому не слід використовувати миючі засоби. По-друге, воду в колбі бажано міняти кожного разу або при заміні сорту тютюну. При заміні води її бажано ретельно промити з використанням шомпола. По-третє, шахту кальяну також бажано помити і прочистити. По-четверте, шланги також можна промивати водою, але чим рідше, тим краще. По-п'яте, можливі проблеми і несправності, які необхідно професійно усунути. Наприклад, якщо кальян погано «тягнеться»,

слід перевірити його на герметичність. Для цього після того, як кальян зібрали, рукою прикривають чашку з тютюном і тягнуть повітря через шланг. Воно не повинно проходити. Якщо проблема залишається, то тоді можливі дві причини: або недостатня кількість отворів у фользі, або багато води у колбі і трубочка шахти надто глибоко в неї занурена (більше 3 см).

При палінні може з'являтися неприємний смак: гіркий або кислий. Це трапляється якщо:

- 1) дуже тонка фольга або дуже тісно укладений тютюн;
- 2) недостатньо промита шахта;
- 3) порча шлангу (через миття внутрішня поверхня шлангу починає розкладатися, сипатися і виділяти неприємний запах);
- 4) тютюн і /або вугілля могли зіпсуватися.

Обслуговування гостей в кальяних кімнатах

Кальянна карта

Одним із важливих етапів в організації процесу обслуговування споживачів є розробка кальяної карти. До неї включають класичний кальян на воді (соку, молоці), кальян на алкоголі і свіжих фруктах.

При приготуванні кальяного коктейлю використовують такі алкогольні напої: вина, шампанське, коньяк, віски, абсент, лікери, ром; свіжі фрукти: яблуко, грушу, гранат, апельсин, ананас, полуницю, вишню, персик, диню; м'яту; спеції тощо.

Кальян готують на спеціальному кальяному тютюні, що має приємний аромат фруктів, ягід та квітів.

Нижче наведено приклад кальяної карти.

Кальянна карта

Асортимент тютюну на вибір: яблуко, диня, вишня, виноград, м'ята, суніця, абрикос, слива, манго, банан, роза, кокос, ананас, мультифрукт, апельсин, жасмін, ваніль, карамель, капучино, арбуз, малина.

Найменування кальяну

	Ціна, грн..
На воді	750
На молоці	850
На вині (на свіжому яблуці і вині)	1150
Харібі (на свіжому яблуці)	950
Клеопатра (на свіжому яблуці і молоці)	1050
Алладін (на свіжому яблуці і абсенті)	1300

Фірмові кальяни

Каре кола (на грейпфруті і молоці)	1250
Каре Go-Go (на свіжому яблуці і шампанському)	1400
Казка Сходу (на пахучій дині та арабських спеціях)	2000
Шейх Шиша (на свіжому ананасі і арабських спеціях)	1800
1001 ніч (на свіжому гранаті та арабських спеціях)	1500

Кальянна карта може бути поповнена за рахунок різноманітного асортименту кальяних коктейлів (табл. 2.10).

Таблиця 2.10

АСОРТИМЕНТ КАЛЬЯНІВ

№ з/п	Найменування кальяну	Кальяний коктейль
1.	Йорданія	Екзотичне поєднання рози, сливи, м'яти, доповнене сиропом облепихи і шишшини
2.	Берег слонової кістки	Густий молочний дим, просякнутий ароматом банана і кокоса
3.	Японська сакура	Приємне поєднання тютюну, вишні, лимона, ванілі з червоним вином
4.	Єгипетська ніч	Свіжість мартіні і лимону переплітаються з ароматом дині і м'яти
5.	Сардинія	Поєднання суніці, лимону, корамелі з абсентом і сиропом м'яти та лісових ягід
6.	Йокогама	Аромат спілої вишні підсилюється коньяком і скибочками лимону
7.	Розмова мудреців	У складі води, вина, гвоздики
8.	Рай на Землі	У складі шампанського, коньяку, соку
9.	Ангел	У складі кокосового молока, малібу, рому
10.	Піраміда	У складі мартіні, самбука, текіли, води
11.	Фараон	У складі куантро, текіли, бейма, мартіні, води
12.	В гостях у Гурій	У складі калуа, віскі, джина, самбука
13.	Кальян для закоханих	У складі троянди, полуниці, вишні на шампанському і вині
14.	Райдуга	У складі соку мультифрукт, манго, ананас, яблуко, груша, вишня, апельсин, вода охолоджена
15.	Схід сонця	У складі шампанського, вина, соку (мультифрукт, манго, ананас, яблуко, груша, апельсин), води охолодженої

До складу вищезазначеного асортименту входить кальяний тютюн на вибір, що наводиться у табл. 2.11.

Таблиця 2.11

АСОРТИМЕНТ КАЛЬЯННОГО ТЮТЮНУ

Кавун	Апельсин	Ананас	Абрикос	Банан	Виноград
Вишня	Голубика	Грейпфрут	Гранат	Диня	Жасмин
Гумка	Кардамон	Кола	Кальян	Капуччіно	Суніця
Кофе	Кориця	Кокос	Ківі	Лимон	Малина
Мандарин	Манго	Мультифрукт	М'ята	Персик	Троянда
Слива	Яблуко (зелене)	Яблуко (подвійне)	Фісташки	Шоколад	Білий виноград

Обладнання та обслуговування гостей в кальяних кімнатах

Всі, хто палив кальян, згідно з традиціями і східним церемоніалом, відчув релаксацію і розслаблення. Він допомагає зібратися з думками у спокійній атмосфері, тому сприяє приємній, дружній бесіді з друзями або діловими партнерами. Кальян слід палити на ситий шлунок, бажано напівлежачи у затишній кімнаті.

Кальянна кімната оформляється в східному стилі (рис. 2.46). Світло регулюється індивідуально. В кімнаті встановлюються низькі дивани з подушками, пуфики, низькі столики, на які ставлять кальян. Він не повинен стояти надто високо, тому його можна поставити і на підлогу. В кальянній кімнаті є спеціальні кнопки виклику офіціанта.

Рис. 2.46. Інтер'єр кальянної кімнати

Кальянний етикет передбачає дотримання певних правил під час кальяно-паління. Кальян кожен палить так, як йому подобається: в затишку, не в затишку, на повні груди. Ніколи не слід вчити інших, як треба палити, критикувати різні способи паління. Якщо кальян палять декілька осіб, то для цього можуть бути передбачені багатотрубчаті кальяни, але одночасно затягуватися з одного кальяну неможливо — це треба враховувати. Якщо при цьому використовують однотрубчатий кальян, то його не можна передавати із рук в руки, а слід обережно підсунути ближче до людини, яка спілкується з вами, а шланг покласти поряд мундштуком у її бік. Не можна прикурювати сигарету від вугілля в кальяні. Це не лише не естетично. Недоцільно палити кальян і сигарети в одному і тому ж місці та в один і той же час. Не можна за кальяном зловживати алкогольними напоями, бо навіть невелика їх кількість може негативно вплинути на самопочуття і настрої. Кращим напоєм до кальяну є чай, краще зелений або каркаде. Не слід пити рідину з колби кальяну, тому що в ній осідають шкідливі речовини з вичуреного тютюну. Не бажано використовувати жодний інший тютюн, крім кальянного, тому що можна пошкодити горло.

Кальянна церемонія може здійснюватися на виїзді (кальянний кейтеринг). Для цього використовують виїзні кальянні кімнати у вигляді шатра (6,6х6,6 м) на 20—25 осіб (рис. 2.47). Основним матеріалом для його виготовлення є дошки, фанера, плівка, ковровий палас. Його розміщують на відстані 50—100 м від

джерела електричного струму. Шатро оформляють у східному стилі: встановлюють 6—8 диванів (1,5x1,0 м), 40—50 подушок (0,5x0,7 м), 2—4 крісла-груші, пуфики, аудіо-центр з підборкою східної музики на 30 годин (рис. 2.48). На стінах мають бути картини східного пейзажу, над входом — бахрама, кисті, всередині — світильники східні, свічки, факели — до 30 ароматів тютюну, до 20 коктейлів різних за смаком, східні солодощі, горіхи, мед, варення, чай (із залученням чайних майстрів для його приготування).

Рис. 2.47. Візна кальянна кімната

Рис. 2.48. М'які меблі у кальянному шатрі

Кальянну церемонію обслуговують два кальянних майстра, одягнутих у форму народів сходу, які готують і подають кальян гостям. Проведення кальянної шоу-церемонії може супроводжуватися розповідями з історії кальянів різних країн (Турції, Індії, Єгипту та ін.), східними танцями, шоу-вогнями, музикою, шоу-програмою з подарунками.

Приводом для кальянної церемонії можуть бути різні заходи і свята (весілля, день народження, виставка, ділові зустрічі, семінари, конференції, активний відпочинок).